

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

Mål nr

meddelat i Stockholm den 19 april 2013

Ö 1541-12

KLAGANDE

AN

MOTPARTER

1. Kungsbacka Billackering AB

c/o Lindorff Sverige AB

412 93 Göteborg

2. Power Tools Spräckutrustning

c/o Svea Inkasso AB

Box 101

169 81 Solna

3. Skatteverket

Rättsavdelningen

171 94 Solna

SAKEN

Utmätning av individuellt pensionssparande

Dok.Id 77576

HÖGSTA DOMSTOLEN
Riddarhustorget 8

Postadress
Box 2066
103 12 Stockholm

Telefon 08-561 666 00
Telefax 08-561 666 86
E-post:
hogsta.domstolen@dom.se
www.hogstodomstolen.se

Expeditionstid
08:45-12:00
13:15-15:00

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges beslut 2012-03-28 i mål ÖÄ 2051-12

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen fastställer hovrättens beslut.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

AN har yrkat att Högsta domstolen ska upphäva beslutet om utmätning.

Kungsbacka Billackering AB, Power Tools Spräckutrustning AB och Skatteverket har motsatt sig ändring av hovrättens beslut.

SKÄL*Bakgrund*

1. I november 2000 ingick AN ett avtal med SEB Trygg Liv om individuellt pensionssparande. Den avtalade spartiden var 37 år och något oåterkalleligt förmånstagarförordnande finns inte. År 2001 gjorde AN en första inbetalning till pensionssparkontot med 3 600 kr. Därefter gjorde han vid åtta tillfällen årsinbetalningar med lägre belopp. Under två år gjordes inga inbetalningar alls. Det totala inbetalade beloppet är 16 200 kr.
2. I februari 2012 beslutade Kronofogdemyndigheten om utmätning av ANs inestående medel på kontot. AN har invänt mot utmätningen och gjort

gällande bl.a. att skulderna är felaktiga och att han kan få behov av sitt pensionssparande i framtiden.

3. Genom lagen om individuellt pensionssparande (1993:931) infördes en möjlighet till renodlat sparande för pensionen, till skillnad från pensionsförsäkringar som normalt innehåller såväl ett sparmoment som ett försäkringsmoment. Enligt 5 kap. 1 § får tillgångar på ett pensionssparkonto utmätas för pensionsspararens skulder endast om spartiden enligt avtalet understiger tio år eller om spararen något år har betalat in ett sparbelopp som är mer än dubbelt så stort som genomsnittet av de årliga inbetalningar som har skett under spartiden.

4. Domstolarna har tillämpat bestämmelsen på så sätt att alla årliga inbetalningar har jämförts med det genomsnittsbelopp för inbetalningar som gällde vid utgången av det kalenderår som föregick utmättningsbeslutet (d.v.s. genomsnittet för åren 2000–2011). Med en sådan tillämpning är den inbetalning som AN gjorde år 2001 mer än dubbelt så stor som genomsnittet av de årliga inbetalningar som hade skett vid tiden för utmätningen (16 200 kr/12 år eller 1 350 kr per år).

Högsta domstolens bedömning

5. AN har inte påstått att han har betalat någon av de skulder som ligger till grund för beslutet om utmätning och han har inte heller närmare redogjort för på vilken grund fordringarna skulle vara felaktiga. Hans invändningar mot fordringarna kan därför lämnas utan avseende.

6. Vid bedömning av om sparbeloppet är skyddat mot utmätning uppstår frågan hur det kritiska beloppet (det dubbla genomsnittet av de årliga inbetalningar som har skett under spartiden) ska bestämmas. Den metod som har

tillämpats av domstolarna innebär att varje årlig inbetalning jämförs med det kritiska belopp som kan beräknas genom att summan av inbetalningarna divideras med antalet år som förflutit från och med det kalenderår då spartiden inleddes till och med det kalenderår som har föregått utmätningsåret. Detta innebär att alla inbetalningar jämförs med samma kritiska belopp. En tänkbar alternativ metod skulle vara att varje årlig inbetalning ska jämföras med det kritiska belopp som kan beräknas vid respektive inbetalning, d.v.s. för varje inbetalning skulle det föreligga en separat spartid. Om man vid en sådan metod räknar in även utmätningsåret i spartiden skulle tillgångarna på pensionssparkontot vara skyddade mot utmätning.

7. Den aktuella bestämmelsen i 5 kap. 1 § lagen om individuellt pensions-sparande knyter beräkningen av det kritiska beloppet till ”spartiden”; en term som även återfinns i inledningen av paragrafen i uttrycket ”spartiden enligt avtalet”. Vidare ska noteras att i 3 kap. 1 § föreskrivs att pensionssparavtalet ska vara skriftligt och innehålla uppgift om ”spartiden”.

8. En tolkning enligt ordalagen talar därför med styrka för att ”spartiden” vid bedömning av utmätningsfrågan är den tidsperiod som parterna har angett i sitt avtal. Det kan då vara fråga om endast en enda spartid som ska beaktas, och inte om separata spartider för varje inbetalning.

9. Detta ligger också i linje med förarbetena. Lagstiftarens avsikt har varit att uppmuntra och skydda ett sparande som är långsiktigt och sker med viss regelbundenhet. En bedömning som grundas på att varje inbetalning har en egen spartid skulle medföra att en första stor inbetalning skulle vara skyddad mot utmätning även om inga ytterligare inbetalningar görs. Av förarbetena framgår att avsikten har varit att motverka just sådana effekter av utmätningsfriheten (prop. 1992/93:187 s. 123 ff.).

10. Den angivna tolkningen innebär i och för sig att en inbetalning som ett visst år har hållit sig inom det kritiska beloppet med tiden kan hamna ovanför ett senare kritiskt belopp och således i efterhand medföra att tillgångarna på kontot inte längre är utmätningsfria. Denna effekt är dock något som lagstiftaren uttryckligen var beredd att acceptera, trots påpekanden från Lagrådet. I lagstiftningsärendet uttalade det föredragande statsrådet nämligen att en pensionssparare som gjorde insättningar som varierade kraftigt beloppsmässigt eller som gjorde uppehåll i sparandet kunde liksom vid försäkring gå miste om sitt utmätningsskydd (se a. prop. s. 124). Den enskilde sparare som vill undvika att gå miste om utmätningsskyddet för sitt pensionssparande måste alltså varje år beakta hur det kritiska beloppet förändras.

11. Utgångspunkten är sålunda att varje års inbetalningar ska jämföras med det kritiska belopp som föreligger vid tidpunkten för utmätningen. Vid beräkningen av det kritiska beloppet ska man beakta alla avslutade kalenderår från spartidens början.

12. Detta innebär – som domstolarna har funnit – att ANs tillgångar på pensionssparkontot inte är utmätningsfria.

13. Lagen om individuellt pensionssparande innehåller inte någon begränsning av hur stor del av pensionssparandet som får utmätas. Denna drakoniska rättsföljd gällde enligt 1927 års försäkringsavtalslag även vid utmätning av pensionsförsäkringar. Numera har sådana försäkringar enligt 15 kap. 3 § försäkringsavtalslagen (2005:104) ett omfattande skydd mot utmätning genom proportioneringsregler och tidsbegränsning för utmätning. Lagstiftaren har emellertid inte utsträckt detta skydd till individuellt pensionssparande. Konsekvensen blir att en enda betalning som vid en utmätning befins ligger ovanför det kritiska beloppet medför att alla tidigare och senare inbetalningar saknar utmätningsskydd, och detta gäller även om den utlösande betalningen ligger långt tillbaka i tiden. Något utrymme för en analog tillämpning av

skyddsreglerna i försäkringsavtalslagen finns dock inte. Inte heller i övrigt föreligger något hinder mot utmätning. Överklagandet ska därför avslås.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Marianne Lundius, Ann-Christine Lindeblad, Martin Borgeke, Svante O. Johansson och Lars Edlund (referent)
Föredragande justitiesekreterare: Magnus Wulkan